

Марко С. Сшојановић

ИЗМЕЂУ УМЕТНОСТИ, ЗАБАВЕ И ТЕХНОЛОГИЈЕ

Професија видео-џокеја (VJ) на овим просторима је релативно нова појава. Датира из деведесетих година прошлог века. Тих година су се на тренс (trance) и техно (techno) журкама појавили и први видео-џокеји. Њихова функција на овим догађајима у најкраћем би се могла описати као визуелна подршка синтетичком звуку тренс и техно музике, а састојала се у стварању разних визуелизација, 3D - модула, анимација које би видео-џокеј уживо монтирао. Овај облик стваралаштва познатији под именом VJ-ing (скр. од – video jockeying) остао је до данас најраспрострањенији као пратилац техно музике, али је временом изашао из тих оквира.

На питање шта је то VJ-ing не постоји јединствени одговор. Као нови визуелни медиј предмет је проучавања теоретичара разних струка – социолога културе и медија, историчара уметности, ... који још увек немају јасан одговор да ли он представља видео-уметност или се ради о акту забаве. Неки га радије називају Live Cinema јер он у суштини представља стварање филма, покретних слика (уживо) од већ постојећих релатива или новостворених секвенци.

Да се овај вид стваралаштва може схватити комплексније од свођења на пратећу компоненту наступа диск-џокеја (DJ) сведочи двогодишњи рад, до скоро јединог, нишког VJ тима под именом "The Chelsea Girls" иза кога се налазе Владимир Ђорђевић и Алекса Анђелковић. Мада, треба напоменути да је цела идеја оваквог облика стварања нешто старија и датира с краја 2000. године када је аутор ових редова први пут присуствовао Ђорђевићевом "обрачуну са инфлацијом слика" уживо у оквиру перформанса под називом "Електро шок". Међутим, овај концепт је тек активностима поменутог тима

добрио свој потпунији облик. На већ помало реторичко питање – шта више рећи сликама у времену када је продукција прерасла у хипер-продукцију, Ђорђевић и Анђелковић проналазе одговор у рециклажи слика која представља шансу да се изврши њихово поновно вредновање.

"The Chelsea Girls" су успели да и практично докажу тезу по којој VJ-ing јесте уметност која није искључиво везана за клубове и наступе диск-џокеја. Склони експериментисању са самим медијем, испитујући на тај начин његове могућности и границе у комуникацији са публиком. Присутни су на различитим просторима и различитим поводима – од клубова до отворених градских простора; од техно журки до предавања, песничких вечери ... Њихово поимање VJ-inga је знатно шире од устаљеног концепта клубске атракције. Ово можда долази отуда што инспирацију за свој рад налазе у искуству визуелних медија. Такође, можемо са сигурношћу рећи да је филм једна од њихових битних преокупација, а томе у прилог сведочи и име "The Chelsea Girls" инспирисано истоименим филмом Ендија Ворхола за који тврде да представља претечу онога што данас препознајемо као VJ-ing, односно Live Cinema. С обзиром на то да поменути феномен схватају на јединствен и донекле оригиналан начин покушали смо да кроз разговор који следи бар донекле расветлимо суштину овог екстремно постмодернистичког стваралачког поступка.

ДИГИТАЛНИ НОМАД

Шта је по вама VJ-ing? Како би с ње га, у најкраћем, дефинисали?

Владимир: У основи, то је рад са покретним сликама, могућност монтирања истих у реалном времену, могућност непосредног стварања, добијања нових и непоновљивих садржаја, значења.

Алекса: VJ-ing се налази на пола пута између уметности (art) и забаве (entertainment). Отуда и проблем да се тачно одреди његово место. Тимоти Џегер (Timothy Jaeger) у својој књизи "Live Cinema Unraveled" то назива кризом идентитета VJ-inga. У исто време стиче се утисак да VJ-ing бежи од дефиниције; може се видети у галерији као део поставке али у исто време, на истој изложби може бити и део сценографије, са циљем да пружи информацију или да пружи општени нацрт (overview). Ако буде дефинисан само као уметност – институционализација VJ-inga је сигурна. Буде ли део забаве – нараватизација VJ-inga је сигурна.

Инспирацију за бављење VJ-ingом налазиће у филмској умешности, ирвенствено, а не у музици. Доста необично зар не?

Владимир: Можда делом због властитог "бекграунда". Све што сам научио кроз неформално и формално образовање довело ме је до наизглед парадоксалног закључка да се филм презаситио сликама. Правила и кодекси филмске и ТВ продукције су временом потпуно овладали медијем. Истовремено, продукција је постала прегломазна, званична комерцијална, алтернативна и независна, државна ... Драматуршки, филм је постао ужасно предвидив. Ако погледамо данас популарне редитеље из Европе или Америке, упркос свим бројним разликама између ауторског и комерцијалног филма, готово је немогуће не приметити режију. Та вештина режирања као да је у тренутку постала важнија од самог филма. Данас смо дошли до тога да имамо једну невероватно велику базу података покретних слика. Вендерс је то назвао "инфлацијом слика". Ако је осамдесетих видео могао да буде одговор филму, од оног тренутка када је Фон Трир покушао са догмом, и упркос каснијем покајању, видео то више није могао да буде. Зато је касни Годар остао по страни третиран као инцидент. На срећу, ликовност видео израза дозвољава му да се удаљи од филма и остане у галеријама. Али то није прича која нас овде занима. Сматрамо да је VJ-ing евентуално занимљив и потенцијално добар покушај. Ослања се на ту превелику архиву, дозвољава импровизацију у монтирању на лицу места, пред публиком, не поседује јасну драматургију на начин на који то поседује класичан филм или видео, дакле потпуно је непредвидив. Уз то, у садејству је са музиком, која је незаобилазни елемент, на сличан начин на који је то била у доба немог филма. То је додатно узбудљива идеја, да се можда, на неки дијалектички начин, налазимо на новом почетку.

Други назив за VJ-ing је Live Cinema, дакле, упркос неким другачијим схватањима самог жанра, јасно је да се овде ради пре свега о филму.

Алекса: Могао бих се сложити са твојом констатацијом само делимично. Инспирацију за бављење VJ-ingом тражимо на два места. У току скупљања материјала, филм, видео, спот, графика места су и облици инспирације. Од онога тренутка када станемо на бину, сцену, поред бине или поред сцене (ево још једног проблема у дефинисању VJ-inga – за разлику од музичара и DJ-eva, VJ-evi тешко налазе место на сцени – њихово место у "сценском поретку" још увек није одређено!) једина је инспирација музика.

Износиће смело тезу о томе да Live Cinema представља нови њочешак филма. О чему се заправо ради?

Владимир: Познато је да су први филмови приказивани у кафанама. Оно што доживљавамо као дијалектику у развоју филма и сматрамо да је Live Cinema заправо нови почетак филма је чињеница да се филм у овом свом новом облику поново креће од простора кафане – кафане у модерном смислу тј. од простора клубова и дискотека. Ми смо данас онде где су крајем 19. и почетком 20. века били први ствараоци филма. Без жеље да себи дајемо некакав лажни ексклузивитет овде размишљамо о развоју филма као медија и тврдимо да је Live Cinema филм који сада почиње и који ће живети у будућности.

- Каква је будућност ова два вида стваралаштва? Да ли ће доћи до њихове синџезе или ће дигитални медиј какав је Live Cinema послати филм у музеј стварина?

Владимир: Ништа од овога. Кинотека је највиталнији живи биоскоп упркос идеји да је реч о музеју старина.

Алекса: Музеји старина, антикварнице су места одакле црпимо инспирацију (смех). Шалу на страну, чини ми се да не постоји "опасност" да Live Cinema пошаље филм у историју. Live cinema може само да подмлади филм. С времена на време, потребно је плунути у лице како би се обрисала мусавост од сна.

Владимир: Live Cinema је споредни (можда је прецизније рећи паралелни) колосек развоја филма и видеа, недовољно забаван и нимало исплатив да би преузео озбиљнију улогу у свременом ђубришту покретних слика. Ипак, чињеница да је Гринавеј пришао VJ стваралаштву прилично је охрабрујућа, као и податак да је прошле године редитељ Мајк Фицис урадио уживо ремикс свог филма "Time Code".

Алекса: Што се тиче дигитализације – ево са моје стране мало и старовремског позитивизма и вере у прогрес – дигитализација је у исто време и демократизација. Нове могућности су пред нама.

Једном сће онога који се бави овим обликом стваралаштва дефинисали као "уметника који је неиресивно у производном процесу". Рециће нешто о самом процесу стварања.

Владимир: Нисам сигуран да ствар није иста и са другим уметностима. VJ-ing се разликује само утолико што је већ само проналажење по архивама део стваралаштва. Нас двојица, осим у једном изузетку (мултимедијални наступ песника Бојана Илића Бокеринија – прим. аутора) никада нисмо користили материјал који смо сами снимали. Увек су у питању архиве и рад са њима доживљавамо као вид

дефлације слика. Једном искоришћен и уживо монтиран кадар, готово по правилу никада не понављамо. То истраживање по филмском и ТВ наслеђу, третирање архива у смислу давања новог значења, помало шаљиво смо назвали "cut and paste" кинотека. Тај "непрестани производни процес" је такође мање више шаљива конструкција, поготово ако се узме у обзир чињеница да се код VJ-inga не ради ни о каквој производњи, већ о рециклажи.

Алекса: VJ-ing је "стална производња" слика и значења. Процес стварања је увек помало хаотичан. Импулс на који мораш да одговориш је тренутан. Материјал који имаш чини ти се у исто време и сувише мали и недовољан и сувише обиман и досадно понављајући. VJ-ing се налази између уметности, забаве и технологије. Технологијом се служимо док припремамо материјале – досадан, спор и заморан посао. Уметношћу се бавимо док слажемо материјале. Забавом када материјале пуштамо, одређујемо места, понављамо, слажемо нова значења, испреврћемо симболе и правимо нове.

Да ли је обрачун са "инфлацијом слика" заправо ваш Live Cinema?

Владимир: Може се тако рећи. Можда помало парадоксално, али стварање сопственог материјала (сопствених видео-клипова, GIF и FLASH анимација) у нашем раду искључиво је присутно у естетском смислу као "везивно ткиво" између рестлова како би се добио нови садржај.

Алекса: "Инфлација слика" је убрзана дигитализацијом уметности. Можемо рећи да се VJ - када је добар - налази у улози архивисте, архивара. Његово је да ископа из дигиталне архиве и изнесе на светлост дана или таму клуба (свеједно) потребну слику, снимак. Ако је лош, онда се VJ-ing своди на посету музеју на екскурзији - сви чекају да изађу јер их напољу чека непозната земља и куповина (*смех*).

Владимир: Ми смо решење за Вендерсову забринутост над медијима покретних слика – забринутост над постојањем "инфлације слика" – нашли у рециклажи слика као шанси да се изврши девалвација, њихово поновно вредновање и кроз сам наш рад утврди нека њихова коначност. Разлика између Вендерсовог и нашег схватања је у томе што је он у филму нашао то "последње уточиште осећајности за слику" док смо га ми пронашли у VJ-ingu. Иначе, поменуто мисао Вендерс је изрекао давне 1989. године тако да би, у сваком случају, било интересантно сазнати шта данас о свему томе мисли.

У којој мери је филмска авангарда на трагу онога што данас зовемо Live Cinema?

Алекса: Филмска авангарда је на трагу Live Cinema. Оно од чега желимо да побегнемо јесте институционализација филмске авангарде. Зато VJ-ing бежи у клубове, мења места, понаша се номадски док се креће између уметности и забаве.

Владимир: Можда је пре VJ-ing на трагу онога што сматрамо авангардом. Макар у смислу непостојања јасних и крутих правила и норми, непостојања јасне циљне групе, такође. Али свака уметност тежи неком виду институционализовања, тако да је авангарда поприлично несигурна одредница. Рецимо док је VJ-ing у клубу или на улици, то може бити авангарда. Преношење исте уметности у галерију даје VJ-ingu ново вредновање и позицију која није авангарда.

О важности (врсте) перформанс досија се говорило и писало. У којој мери перформанс игра значајну улогу, по вама?

Владимир: Део стваралаца је у потрази за "савршеним" просторима. Многи су се аутори уморили од рада по клубовима и већ неколико година уназад трагају за галеријама и мултимедијалним просторима у којима се VJ стваралаштво приближава перформансу, инсталацији, а донекле удаљава од филма у изворном значењу. Мислим да ћемо нас двојица ускоро пројектовати на истим локацијама на којима графит-мајстори сликају. По возовима у пролазу (пре него што изместе Палилулску рампу, (смех)), по зидовима кућа и фасадама јавних објеката. Аутори којима је ликовни израз ближи од филмског, трагају за геометријским, архитектонским особеностима простора у коме се одвија њихово стваралаштво, активно га укључујући у свој рад.

Алекса: Наша је жеља била да одбацујемо сваку врсту институционализације. Један од начина јесте и стално померање – бирамо просторе у којима радимо, бирамо површине на којима пројектујемо слике. VJ-ing нам допушта да експериментишемо како са простором (мада много мање него што бисмо то желели) тако и са начином на који ћемо радити. Покушавамо да одредимо место VJ-ingu – како у мрежи устаљених односа тако и у односу на простор у којем радимо. Простор је несумњиво важан за VJ-ing - галерија, башта, трибина, клуб пружају изазове на које морамо да одговоримо.

(разговор са "The Chelsea Girls")